

Nastavak Hrvata lessgoo

sponzori ovog dokumenta su krsti i petrisha hvala na bilješkama

1. Ugarski vladari u hrvatskom srednjovjekovlju ✓
2. Hrvatske plemićke obitelji ✓
3. Promjena dinastije ✓
4. Protudvorski pokret ✓
5. Srednjovjekovna Bosna ✓
6. Položaj seljaka ✓
7. Slobodni kraljevski gradovi ✓
8. Pisma i umjetnost ✓
9. Vremenska crta

Legenda:

- Činjenično znanje
 - Konceptualno znanje
 - Pojmovi vezani uz kartu
 - Bitne osobe
 - Bitka
-

1. Ugarski vladari u hrvatskom srednjovjekovlju

Dinastička promjena

Nakon Zvonimirove vladavine kraljevska vlast slabi zbog jačanja velikaškog sloja. Tadašnji kralj Stjepan II. (1089. - 1092.) nadzire samo jedan teritorij, a ostatak velikaši.

Njihov sukob poništava napore Trpimirovića koji su htjeli stvoriti jedinstvenu Hrvatsku i omogućuje uspon Arpadovića.

Ladislav Arpadović zauzima Slavoniju i poziva se na rodne veze s Zvonimirovom udovicom Jelenom.

Ne uspijeva mu južno od Kupe pa tim područjem ovladava kralj Petar Svačić s sjedištem u Kninu.

Koloman (Ladislavov nasljednik) je pobijedio Petra u bitci kod Gvozda 1097. i ubija Petra.

Okrunjen je za hrvatskog kralja u Biogradu 1102. i time Hrvatska ulazi u personalnu uniju (isti vladar ali većinom neovisne države) s Ugarskom i nastaje Ugarsko-Hrvatsko kraljevstvo.

Herceg Almoš

- Ladislav ga postavlja kao hercega u Slavoniji
- Kolomanov brat
- Koloman mu daje vojvodstvo kod rijeke Tise na upravu
- zbog nesuglasica Koloman zatvara i osljepljuje njega i njegovog sina.

Pacta conventa

Nakon poraza pred Kolomana dolaze izaslanici 12 hrvatskih plemena da se nagode s Ugarskom.

Koloman im kaže da neće morati plaćati poreze ali da je obavezna vojna služba, prihvaćaju ga za kralja.

Taj dogovor se zove **Pacta conventa** (zaključeni sporazum) i to je **tipičan feudalni ugovor**.

Pisani ugovor nastaje 200 godina kasnije **kako bi hrvatsko plemstvo dokazalo svoja prava**.

Arpadovići i hrvatske zemlje

U Hrvatskoj je stanje anarhije, Arpadoviće zanima samo Slavonija jer je blizu Ugarske.

Ladislav veže Slavoniju za Ugarsku tako što slavonske posjede daje mađarskim plemićima, postavlja mađarske župane, 1094. bez papinog dopuštenja osniva Zagrebačku biskupiju koja je bila podređena Ostrogonskoj nadbiskupiji.

1105. Kad Koloman dolazi na prijestolje zauzimaju se i Dalmatinski gradovi uz potporu Bizanta i zbog slabljenja Venecije.

Njegovu vlast odmah priznaje Zadar (kameni natpis u crkvi sv. Marije gdje on daje graditi samostan, opatica Vekenega)

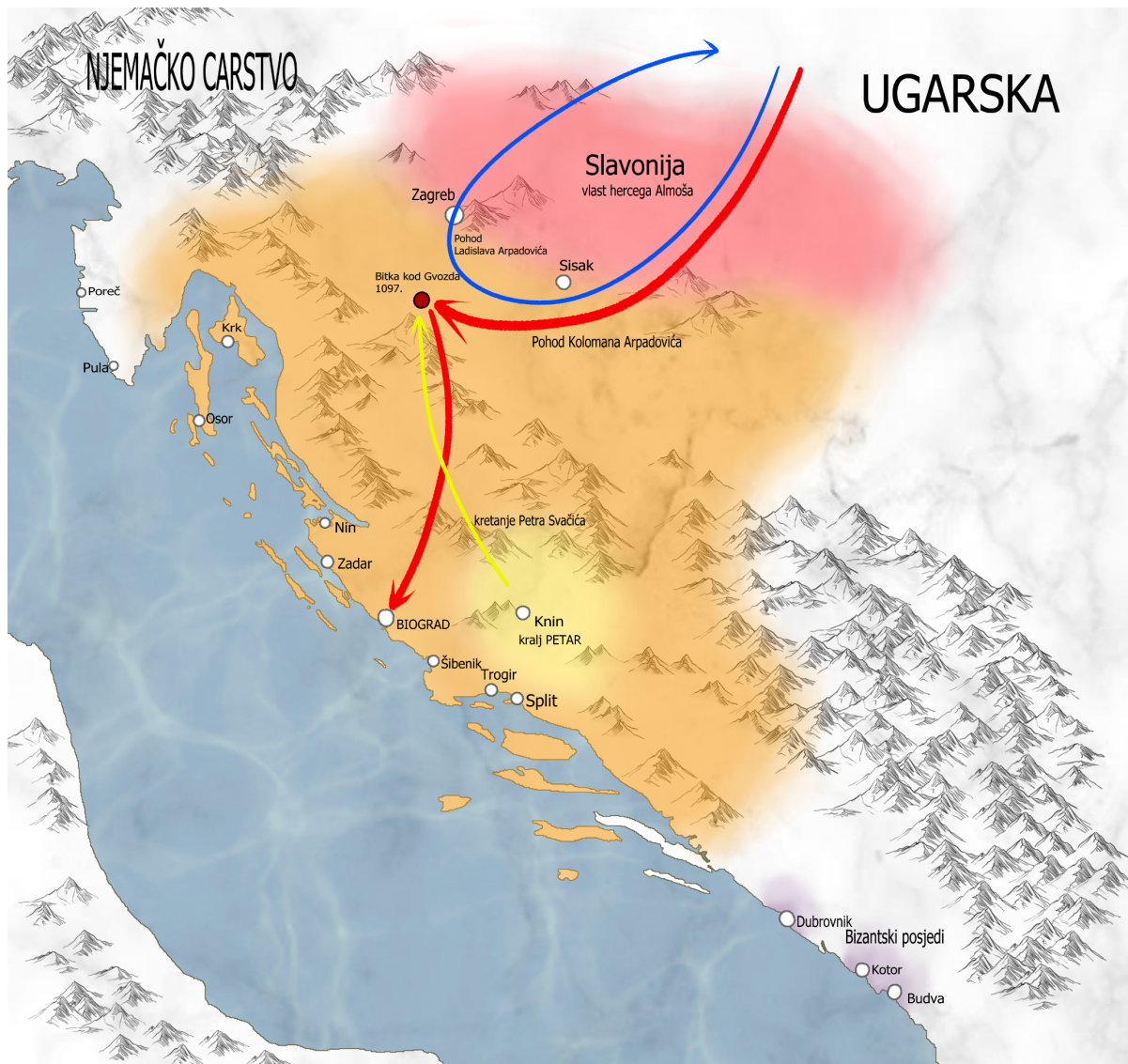
Prihvaćaju ga i Trogir, Split, Osor, Krk, a Rab je osvojen silom.

Zbog dobrovoljne predaje 1107. Trogir dobiva Trogirske privilegije.

Kolomanovi nasljednici ne uspijevaju zadržati vlast u Dalmaciji i oni se sami moraju braniti protiv Bizanta i Mlečana uz potporu plemića iz Zaleđa.

KVIZ I RIJEŠENA KARTA:

https://www.educaplay.com/game/14578206-bofbe_za_prijetolje.html

2. Hrvatske plemićke obitelji

Zlatna bula Andrije II.

Intenzivan proces feudalizacije rezultira uzdizanjem visokog plemstva koje sebi osigurava povlastice i muči niže plemstvo.

Niže plemstvo se pobunilo pa je kralj **Andrija II.** izdao Zlatnu bulu 1222. kojom je zajamčio prava nižeg plemstva.

Obećao je da će se održavati skupštine na kojima će moći izlagati svoje pritužbe, velikaš ne smije zatvoriti plemića ili mu oduzeti imovinu bez dokaza krivice te da plemići u rat idu o državnom trošku ali sami moraju financirati obranu.

Knezovi Šubići

Bribirski knezovi Šubići su imali najviše moći južno od Kupe.

U 11. st bili su bibrirski župani, a kasnije su županiju pretvorili u svoju nasljednu kneževinu.

Glavne utvrde su im se nalazile kod Bribira, Ostrovice i Skradina.

Tada su na čelu bili knezovi Pavao I. i njegov sin Mladen II.

Pavao I. je proširio posjede i utjecaj obitelji, vrhunac njegovog utjecaja na obali bio je 1311. kada postaje knez u Zadru.

Šubići imaju nasljednu bansku čast i vlast u Bosni pa je Pavao bio ban Hrvatske i gospodar Bosne.

Krčki knezovi

Potječu s Krka, neki od članova obitelji postali su vitezovi u službi ugarsko-hrvatskih vladara.

Knezovi su za rad dobivali i posjede pa su im pripali i Modruš, Otočac, Gacka, Vinodol i Senj.

Raspored posjeda im omogućuje kontrolu trgovine i branje carine.

Kurjakovići i Babonići

U Krbavi bili su knezovi Kurjakovići čiji je uspon započeo u vrijeme kneza Kurjaka kojemu je pomogao Pavao I.

Vladao je od Ubine i Srba preko utvrde Obrovac i kanjona Zrmanje do mora.

Prvi poznati lički knez bio je Jakov. Najjača lička utvrda bila je Počitelj. Grad Gorica bio je središte Babonića (knezova Goričkih/Vodičkih). Ogranak Babonića bili su i Blagajski.

Knez Novak

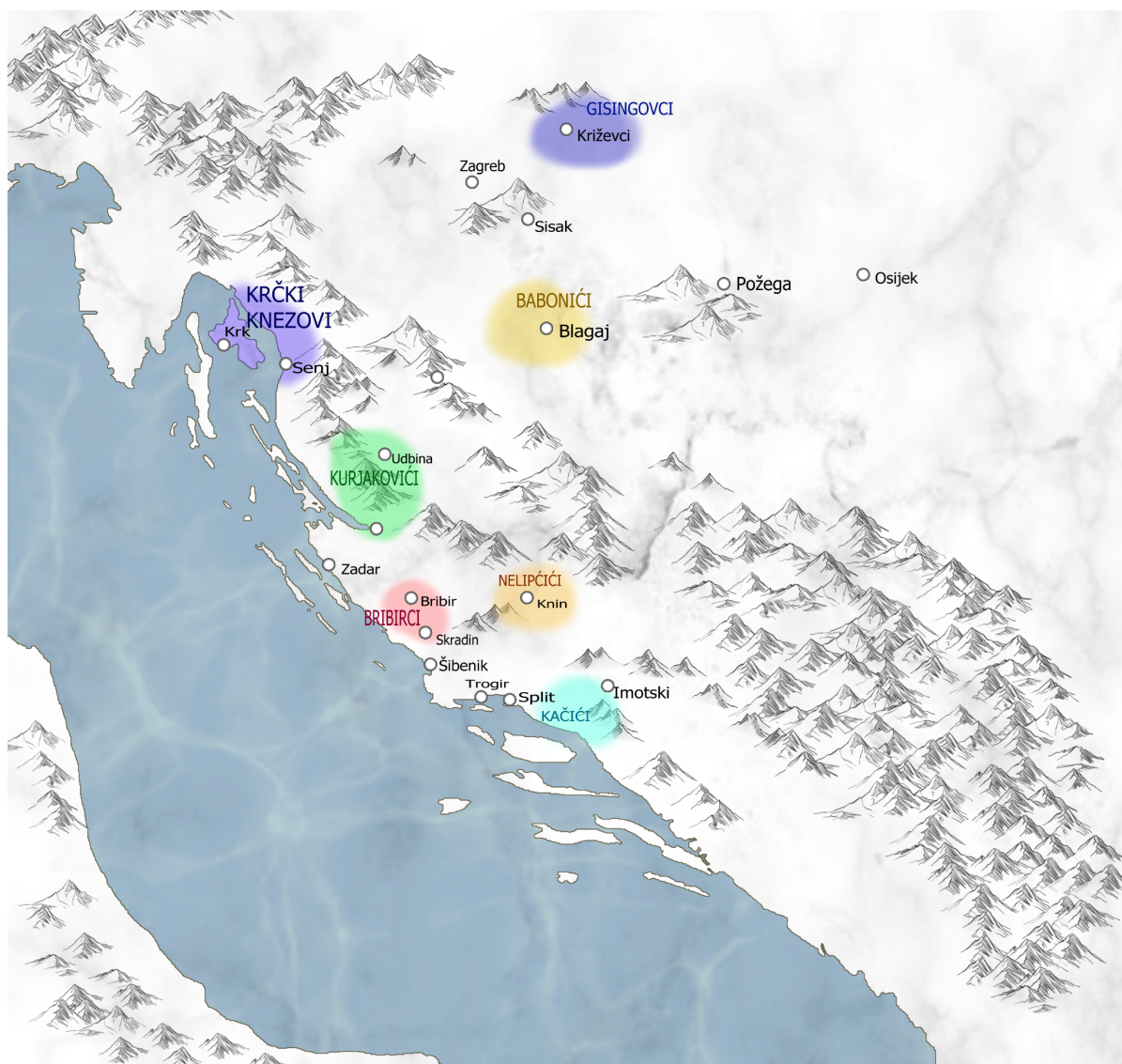
- Lički knez Novak Disislavić
- 1368. napisao je glagoljski misal (Novakov misal)
- Iz misala i drugih isprava saznajemo drugačije informacije o njegovom obiteljskom stablu.

Knez Nelipac

- Rodonačelnik plemićke obitelji Nelipića.
- Ima posjede od Krke do Cetine.
- Prvo je bio vojvoda u službi bana Mladena II., ali 1322. priključuje se Veneciji i hrvatskim plemićima koji ratuju protiv Mladena.

KVIZ I RIJEŠENA KARTA:

https://www.educaplay.com/learning-resources/14580103-plemi_ki_rodovi.html

3. Promjena dinastija

Hrvatski plemići i promjena dinastija

Potkraj 13. st prijestolne borbe između Andrije III. Mlečanina (zadnji Arpadović) i napuljskih kraljeva (Anžuvina) podijelile su Ugarsko-Hrvatsko kraljevstvo.

Anžuvinci su polagali pravo na prijestolje putem rodbinskih veza.

Marija Arpadović bila je žena napuljskog kralja Karla II.

Najveću korist iz borbe izvukli su Šubići jer su ih svi htjeli na svojoj strani ali Šubići su stali uz Anžuvince.

Anrija III. nije imao muškog potomka pa za nasljednika odabire ujaka Alberta Morosinija, na što se narod buni pa nastaje opća pobuna.

Juraj Bribirski, brat Pavla I, 1300. odlazi u Napulj po anžuvinskog kraljevića Karla Roberta.

Budući da je Andrija III. umro Karlo je bez problema 1301. okrunjen za ugarsko-hrvatskog kralja kao **Karlo I.**

Hrvatski plemići i Karlo I.

Karlo mora pokoriti ugarske i hrvatske plemiće kako bi uspostavio jaku kraljevsku vlast. Na putu mu staju Šubići dok 1311. ban Pavao ne umire.

Pavla nasljeđuje njegov din **Mladen II.**

Karlo je pridružio Veneciji koja je poticala hrvatske plemiće i bosanskog velikaša **Stjepana Kotromanića** protiv Šubića.

U **Bitci kod Blizne 1322.** Mladen II. poražen je i počinje slom Šubića.

Južno od Kupe plemići ne žele kralja na vlasti. Počinje se uzdizati knez Nelipac koji tjera kraljevu posadu iz **Knina**.

Mladenovim porazom najviše se okoristila Venecija koja zauzima dalmatinske gradove, na kraju joj se i Šubići pridruže.

Karlo u Sloveniji nema problema i slama Baboriće.

1325. izdana je povelja u kojoj je sve slavenke plemiće podvrgnuo svojoj vlasti

Hrvatski plemići i Ludovik I.

Nakon Karla I. na vlast dolazi njegov sin **Lukovik I. Anžuvina** kojemu je cilj obnoviti vlast južno od Kupe.

Jedan od najmoćnijih vladara 14. st, oženio se za kćer Stjepana II. (**Elizabetu**) pa je proširio vlast u Bosnu, nakon smrti ujaka dolazi na Poljsko prijestolje, vlada od Baltika do Jadrana)

Prvo je trebao osvojiti Knin, ali nakon Nelipćeve smrti 1344. njegova udovica Vladislava predaje Knin kako bi zauzvrat dobila svog sina Ivaniša s cetinskom krajinom.

1347. brijunski knez **Grgur II** i njegov nećak **Juraj III.** daju Ludoviku **Ostrovicu** (izlaz na more), a dobivaju grad **Zrin** kod Kostajnice.

Od tad se knezovi Brijunski/Šubići zovu i Zrinski.

Otpor kraljevskoj vlasti i dalje nije nestao pa Ludovik formira plemićke općine.

Plemiće dobiva ukidanjem poreza i vojne obveze za njih.

Zadarski mir

Za Anžuvince povratak Dalmacije u kraljevske ruke znači opstanak njihove vlasti u Napulju.

Pošto su se Venecija i Zadar stalno borili, Ludovik je stao na stranu Zadra.

Kada je došlo do jedne bitke u kojoj je prijetilo da Venecija zavlada cijelom Dalmacijom Ludovik je napao Veneciju.

Venecija priznaje poraz 1358. i morala je pristati na potpisivanje Zadarskog mira u kojem je Ludoviku dala cijelu Dalmaciju.

4. Protudvorski pokret

Uzroci protudvorskog pokreta

Ludovik nije imao muškog nasljednika pa je 1382. za kraljicu okrunjena njegova kći **Marija** (12 god).

Zapravo je vladala njezina majka **Elizabeta Jelena Kotromanić** uz pomoć ugarskog palatina **Nikole Gorjanskog**.

Hrvatsko plemstvo se odlučilo na otpor prema kraljevskoj vlasti -> protudvorski pokret.

Pokret je imao 2 središta (Dalmacija i Slavonija).

Podršku im daje bosanski kralj **Stjepan Tvrtko I.** koji se želi domoći obale.

Tijek protudvorskog pokreta

Pokret u Dalmaciji vodio je prior (upravitelj) **Ivan Paližna**, a u Slavoniji braća **Horvat** (najpoznatiji je bio zagrebački biskup **Pavao**).

Marija se udala za **Žigmunda**, sina njemačkog cara **Karla IV.** što ojačava protudvorski pokret.

Marija je natjerana na abdikaciju (odricanje prijestolja) kako bi se spriječilo **Žigmundov** dolazak na vlast.

1385. za kralja su okrunili napuljskog **Karla Dračkog** koji je ubrzo ubijen po **Elizabetinom** nalogu.

1386. Dok su Marija i Elizabeta u pratnji **Nikole Gorjanskog** i **Blaža Forgača** išle na **Nikolin** posjed kod **Đakova** bile su zarobljene i utamničene u **Novigradu** kod **Zadra**.

Na to **Žigmund** ide u Ugarsku i okrunio se za ugarsko-hrvatskog kralja te je uz pomoć **Venecije** i krčkog kneza **Ivana Frankopana** 1387. porazio pobunjenike u Dalmaciji. Pobunjenici su otišli u Bosnu kod **Tvrtka** koji je 1390. osvojio Dalmaciju i naziva se kraljem i gospodarom Hrvatske i Bosne.

Žigmund i Ladislav Napuljski

Kad su 1391. umrli **Ivan Palžina** i **Tvrtko** mislilo se da je protudvorski pokret gotov, ali se uzdigao kad je **Žigmund** otišao u rat protiv **Turaka** i izgubio 1396 kod **Nikopolja**.

Dio hrvatskog plemstva na čelu s banom **Stjepanom Lackovićem** (upraviteljem **Čakovca**) na prijestolje oduči dovesti **Ladislava Napuljskog**, sina **Karla Dračkog**.

Žigmund je 1397. sazvao sabor na kojem je ubijen **Stjepan Lacković** (Krvavi križevački sabor)

Izbili su novi ustanci koje je vodio bosanski velikaš **Hrvoje Vukčić Hrvatinić**.

Ustanici su 1403. u Zadru okrunili **Ladislava Napuljskog** za kralja.

On se brzo vratio u Napulj i **Hrvoja Vukčića** proglasio splitskim hercegom i svojim namjesnikom u Dalmaciji i Hrvatskoj.

Kraj i posljedice pokreta

Žigmund je 1408. s velikom vojskom provalio u Bosnu, ubio 170 velikaša i tako je završio protudvorski pokret.

Hrvoje Vukčić postao je kraljev vazal.

1409. **Ladislav Napuljski** je za 10 000 dukata **Veneciji** prodao **Zadar**, **Novigrad**, **Vranu** i **Pag**.

Žigmund je onda s njima vodio 2 rata u kojima je izgubio skoro cijelu Dalmaciju, što je početak pomicanja težišta hrvatskog društveno-političkog razvoja prema sjeveru.

5. Srednjovjekovna Bosna

Područje Bosne u ranom srednjem vijeku

Prije se pod nazivom Bosna (Vrhbosna) mislilo na teritorij u okolici Sarajeva. Hrvati su prolazili kroz Bosnu. Konstantin Porfirogenet navodi u 10. st kao hrvatske županije Pset, Plivo i Hlijevno.

Ban Borić

- prvi poznati bosanski kralj, ugarski saveznik
- Bizant preuzeo Bosnu -> on bježi u Slavoniju -> postaje slavonski velikaš

Bosna u doba banova

Bosanski banovi vladali su zemljom kao samostalni vladari.

Ban Kulin 1189. samostalno istupa i dubrovačkim trgovcima izdaje povelju kojom im jamči slobodnu i sigurnu trgovinu u Bosni.

To je bio prvi veliki uspon Bosne (i proširila se)

Potkraj 13. st Bosnom su zavladali Šubići, tada se počeo uzdizati rod Kotromanića.

Stjepan II. Kotromanić je nakon pada Mladena II. postao bosanski ban i svoju je vlast proširio na primorje.

Nakon Stjepana II. dolazi najsajnije razdoblje Bosne uz Stjepana Tvrtka Kotromanića.

stećci - nadgrobni spomenici u 3 oblika ploče, sanduka i sarkofaga.

Bosansko kraljevstvo

Nakon što je 1353. Stjepan umro zamijenio ga je nećak Tvrtko koji je morao priznati Ludovikovo vrhovništvo (jer se Ludovik oženio Stjepanovom kćeri Elizabetom).

Zbog toga Tvrtko ima naziv 'milošću božjom i Ludovikovom ban Bosne'

Tvrtko se okrenuo prema istoku i zauzeo posjede srpskog velikaša Nikole Altomanovića, a zatim je pokorio zetske velikaše Balšiće.

Tvrtko se 1377. okrunio za kralja Bosne, Srbije i Primorja. Nakon Ludovikove smrti 1390. je stekao kontrolu na Hrvatskom južno od Velebita pa je iste godine uzeo titulu kralja Hrvatske i Dalmacije.

Nakon Tvrtka sve ide nizbrdo.

Hrvojev misal

- nastao u Splitu početkom 15. st
- Izradio ga je pop glagoljaš Butko po naredbi Hrvoja Vukčića.
- Najljepši i najbogatije ilustriran glagoljski rukopis
- Čuva se u Istanbulu

Doba previranja i ratova s Turcima

Nakon Tvrtka kraljevska vlast slabi i jačaju velikaši.

Zapadnom Bosnom vlada Hrvoje Vukčić Hrvatinić, a istočnom vojvoda Sandalj Hranić.

Oni se međusobno bore i uvlače Turke u to.

Pomažući Hrvoju Turci 1415. prvi put provaljuju u Bosnu.

1463. Bosna je bila razjedinjena i izmorena unutarnjim borbama pa je bila lak plijen za sultana Mehmeda II (Bosna šaptom padne)

Zadnji Bosanski kralj bio je Stjepan Tomašević, a njegova žena Katarina Kosača pobjegla je u Rim i tamo se zalagala za oslobođenje kršćanskih zemalja od Turaka. Pred samu smrt 1478. oporučno je ostavila svoju kraljevinu papi Sikstu IV.

6. Položaj seljaka

Položaj seljaka u kontinentalnoj hrvatskoj

Seljak je pripadao pod sudsku nadležnost svog gospodara.

Obveze seljaka bile su davanje poreza državi, davati desetinu godišnjih prihoda Crkvi, davati svom vlastelinu dogovoren iznos (**feudalna renta**) i morao je određen broj dana u godini odrađivati radnu obvezu (**tlaku**) i raditi na vlastelinovom imanju.

Komutacija i refeudalizacija

U Hrvatskoj prodiru robno-novčani odnosi.

Komutacija - zamjena naturalne rente robno-novčanom.

Zbog inflacije vrijednost novca je padala a renta se nije povećavala pa se položaj seljaka postupno poboljšavao i seljaci su se uključili u trgovinu.

Feudalci su nastojali provesti **refeudalizaciju** (povratak na naturalnu rentu).

Da bi iz trgovine istisnuli seljake feudalci su uveli pravo prvokupa - seljak višak svojih proizvoda prvo mora nuditi vlastelinu.

Seljačka buna 1573.

Povećanje seljačkih podavanja, povećanje desetine te istiskivanje iz trgovine dovelo je do pobune seljaka diljem Europe.

U Hrvatskoj su seljaci u siječnju 1573. podigli bunu na posjedima vlastelina Franje Tahija u Susedgradu i Donjoj Stubici koji je bio okrutan prema svojim kmetovima.

Bunu je predvodio Ambroz Matija Gubec zvani beg.

Feudalci su uz pomoć uskočnim trupa sa Žumberka krvavo ugasili bunu.

Odlučna bitka odigrala se kod Stubičkih Toplica. Gubeca su mučili i ubili na Markovom trgu.

Feudalni odnosi u Dalmaciji

U Dalmaciji ima malo obradive zemlje i dalmatinski gradovi (komune) imaju svoj gradski kotar (obradivu zemlju).

Zadar u svom zaleđu ima Ravne kotare.

U Dalmaciji postoji vlasnik zemlje, koloman i težak (kolonat i težaština).

Oboje rade za vlasnika, ali nisu njegova imovina. Koloman obrađuje zemlju, a težak vinograde.

Oton Iveković - slikar

Vinodolski zakonik - najstariji zakonski tekst tu

7. Slobodni kraljevski gradovi

Gradovi su vladarima bili važan izvor prihoda i oslonac u borbi protiv velikaša.

Kako bi se gradovi razvijali u njih se dovodilo trgovce i obrtnike.

Za jačanje gradova najviše se brinuo Bela IV. Nakon tatarske provale u Ugarsku i Hrvatsku on je naredio utvrđivanje svih važnijih gradova.

Pojedine gradove je izuzeo županove vlasti i dao im da sami biraju gradsku upravu, gradskog suca i ostale službenike.

Tu povlasticu Bela IV. je 1242. dao zagrebačkom Griču / Gradecu zlatnom bulom Bele IV.

Postanak Dubrovnika

- 6. st došli s Cavtata
- Lausium -> Ragusium -> Ragusa -> Dubrovnik (dubrava = šuma)
- grad se nalazio na strmom otočiću koji je uskim pojasom bio odvojen od kopna (lako branjiv) taj pojas se s vremenom nasuo (sada je ulica Stradun) čime se grad povezao s obalom

Dubrovnik i susjedi

- rani srednji vijek -> dio bizantskih posjeda
- bili su okruženi slavenima koji su organizirali sklavinije (državne tvorevine Slavena)
- dvije od tih sklavinija su Zahumlje i Travunje
- Bizantska vlast nad Dubrovnikom bila je stabilna
- 1000. god Venecija na kratko osvaja Dubrovnik

Trgovački ugovori Dubrovnika

- od početka orijentiran na trgovinu, 12. u usponu
- prvi poslovni ugovor sklopili s talijanskim gradom Molfettom 1148. (jedan drugoga oslobađaju plaćanja trgovačkih pristojbi)
- ugovor sklopljen s Pisom 1169. (isto kao goe i rješavanje mogućih sporova između trgovaca)
- ugovor iz 1190. sklopljen s hrvatskim plemićima Kačićima (Kačići (gusari) se obvezuju ne napadati dubrovačke trgovačke brodove)
- Povelja bana Kulina 1189. - sigurna trgovina na području njegove vladavine

Dubrovnik postaje republika

- početkom 13. st. Dubrovnik je došao pod vlast Venecije koja je nastojala ograničiti dubrovačku trgovinu na Jadranu i Sredozemlju
- Dubrovnik je priliku dobio Zadarskim mirom 1358.
- Dubrovnik Turcima plaća danak da ga ne diraju
- 1441. prvi put nazvan republikom

Dubrovačka brodogradnja

- najstariji brodovi su koralji (10. st)
- u 12. st imamo galije i sogite, a od 13. tarite
- 14. st -> barkuzij
- jedrenjak -> galijun
- najsigurniji -> nava
- najpoznatiji -> karake

Uspon i slabljenje Dubrovačke Republike

- najveći procvat = prva polovina 16. st

- mogli su nesmetano trgovati po cijelom Osmanskom Carstvu
- najbitnija stvar koju su zaleđu prodavali je bila sol
- konzularna predstavništva - ljudi u važnijim gradovima koji štite interesa trgovaca iz neke države i same države
- najvažniji čimbenik gospodarstva je trgovačka flota (prevozi robu domaćih trgovaca i prijevoz za strance)
- razvilo se suknarstvo i staklarstvo
- Talijan Petar Pantella 1417. osnovao je prvu manufakturu sukna u Dubrovniku
- manufaktura - ručni rad i podjela rada
- kralj 16. st Dubrovnik slabi jer se geografskim otkrićima trgovina okrenula na Atlantik

Pojmovi:

Minčeta - najsjevernija i najviša tvrđava u dubrovačkim zidinama

Sveti Vlaho - zaštitnik grada Dubrovnika, svećeniku se ukazao Sv Vlaho 971. i upozorio ga na napad Mlećana

Orlandov stup - napravljen zbog legende da je vitez Orlando krajem 8. st porazio gusare

Dubrovački lakat - mjerna jedinica, duljina desne ruke na kipu Orlanda (51,2 cm)

Salamankezi - stranka u Dubrovniku (dio plemstva)

Konavle - kraj jugoistočno i pod vlašću Dubrovnika

Onofrijeva česma - česma napravljena radi nedostatka vode

Lazaret - najstarija bolnica za izolaciju radi oboljelih od gube i kuge

Dvostruko knjigovodstvo - omogućilo trgovcima i poduzetnicima da prate novac koji su dobili i potrošili

Ljekarna - Ljekarna Male braće najstarija u Europi

8. Pisma i umjetnost

Romaničko graditeljstvo

- središta romaničke umjetnosti su dalmatinski gradovi
- crkve, gradske lože, kneževske palače
- Katedrala sv Stošije u Zadru
- Buvinine vratnice (Andrija Bučina, 13st, ulaz u Splitsku katedralu sv Dujma)
- Radovanov portal (13 st, zapadni portal trogirske katedrale)

Gotičko graditeljstvo

- gotička umjetnost bila je jedna
- kontinentalna hrvatska
- kapela Presvetog trojstva u Brinju (Frankopan, dvokatna)
- Južni portal crkve sv Marka u Zagrebu

Renesansno graditeljstvo

- u kontinentalnoj Hrvatskoj -> fortifikacijske građevine (Tura)
- karlovačka utvrda (šestokraka zvijezda)
- dubrovačke i stonske zidine -> Michelozzo Michelozzi
- šibenska katedrala -> Juraj Dalmatinac

Stonske zidine

- 14 st, 7 km
- zapadna strana se tek kasnije ogradila nizom renesansnih utvrda povezanih bedemima
- Mali Ston + Ston

Renesansno slikarstvo

- Jurje Čurlinović, Andrija Medulić, Nikola Božiković i Julije Klović (minijaturist)

Svećenici, redovnici i pismenost

- svećenici i redovnice se bave intelektualni radom
- benediktinci - obrazovanje i razvoj pismenosti
- Red svetog Benedikta - najstariji crkveni red, život u šutnji i molitvi i fizičkom radu
- **Biblija pauperum** - biblija sa slikama za nepismene

Latinska pismenost i jezik

- latinski jezik bio je prvotni jezik hrvatske pismenosti
- službeni jezik hrvatskog dvora
- na području hrvatske kneževine bio je nestao ali se vratio u 9st

Splitski Evangelijar

- 8 st
- pergamentni kodeks (pisano na koži sitne stoke)
- čuva se u Riznici splitske katedrale
- pisana je poluuncijalom (latinsko pismo nastalo u rimsko doba)
- napisan i izrađen u Rimu
- sadrži 4 evanđelja

Glagoljska pismenost

- Najstarije slavensko pismo
- sv Konstantin Filozof - ćiril
- Plominski natpis, Valunska ploča i Krčki natpisi (11. st)

Pojava ćirilice u 12. st

- kraj 11. st i 12 st
- postaje prihvaćeno kao narodno hrvatsko pismo i doživljava samostalni razvoj
- Natpis popa Tjehodraga i njegovih pet umorenih sinova, Natpis iz Graca, Povaljski prag i Povaljska listina

Historija Salonitana

- Toma Arhiđakon
- 1266-1268 (pisano)
- latinski jezik
- povijest splitske crkvene organizacije

Latinična pismenost na hrvatskom jeziku

- Kontinuirani hrvatski jezik pisan latinicom dogodio se poslije glagoljice i ćirilice
- najstariji je nadgrobni spomenik iz benediktinskog samostana Rudina 12/13 st

- hvalospjev Majci Božjoj, Šibenska molitva 14st

Redovničke zajednice

- Svi redovi (benediktinci, franjevci, dominikanci i pavlini) širili su pismenost, ali benediktinci su najviše i učili su sva tri jezika (hrvatski, latinski, staroslavenski) i pisma (latinica, ćirilica, glagoljica)
- Dominikanci su osnovali Generalni studij u Zadru
- pavlini - red braće sv Pavla prvog pustinjaka
- zadnji su pisali glagoljicom